The investigation of the Hill of Three Crosses in Vilnius

In 2022, a field survey (27 test pits totalling 82.6 m² and an 82.6 m² survey) was conducted in 2754 m² at the site of the hillfort on Bald, Crooked, and Three Crosses Hills in Vilnius's Hill Park. During the survey, a 1 m long probe was used for 10 tests at the site of a medieval rampart (Fig. 1).

The incidence, depth, and nature of the archaeologically valuable cultural layer on the hills are not uniform. On the upper enclosure, the earliest cultural layer lay under a medieval layer of sand beneath a rampart that was radiocarbon dated to the 13th–14th centuries. (Fig. 2). Traces of 16th–17th-century activity have also survived at the site (Fig. 5). These layers and structures were severely damaged during the creation and dismantling of a military fortress in the 19th century.

To its NE, many test pits at the second enclosure revealed 13th(?)–14th-century cultural layers but others only 17th–18th-century cultural layers under thick layers of sand of fill or other origin. Only one contained an earlier find: a sherd of hand-built pottery.

The test pits excavated in the ravine on the N side of the Hill of Three Crosses revealed few archaeologically significant features: in one, a diluvial layer with isolated 14th-century finds, in others later fill layers or disturbed soil, and in those on a terrace at the ravine's base a layer from perhaps the 16th–17th centuries above layers with isolated 14th–15th-century finds (Figs. 3–4) and, at a depth of 2.6 m, an undisturbed structure of indeterminant period.

Dovilė Baltramiejūnaitė

Vilniaus Aukštutinės pilies kalno nuošliaužų tyrimai

2022 m. Vilniaus Pilies kalno (UK 141) šlaituose susidarius grunto nuošliaužoms, AC atliko žvalgymus (1 pav.). Nuošliaužos kalno šlaitus intensyviai ardo nuo 2017 m. Su jų tvarkybos darbais ir apskritai Pilies kalno teritorijos sutvarkymo projektu sietini naujausi įvairaus pobūdžio archeologiniai tyrimai vykdyti 2017–2019 m. (*ATL 2018 metais*, 2019, p. 171–182; *ATL 2019 metais*, 2020, 157–163; 177–184; *ATL 2020 metais*, 2021, 253–258).

2022 m. pavasarį dėl nepalankių orų nuošliauža įvyko Pilies kalno PR šlaite. Nestabilaus paviršiaus plotas – apie 101 m², gylis – iki 1,5 m. Siekiant užkirsti kelią tolimesnėms deformacijoms nedelsiant buvo pradėti vykdyti šlaito stabilizavimo darbai, kurių metu nestabilus šliaužiantis gruntas buvo pašalintas ir sandėliuotas specialiai įrengtoje aikštelėje. Šis gruntas žvalgytas tikrinant jį metalo detektoriais siekiant surinkti archeologijai vertingus radinius. Iš viso rasti 42 archeologinę-istorinę vertę turintys dirbiniai ar jų fragmentai, datuojami XIV–XXI a. laikotarpiu. Juos sudaro: įmovinis ir įtveriamasis arbaleto lanko strėlės antgaliai, batų kulnų pasagėlės, sagos, neaiškios paskirties dirbinys, muškietų kulkos, šautuvų šovinių dalys (tūtos ir kulkos), kaltinės vinys, vinių ir kitų nenustatytos paskirties dirbinių įkotės, įvairių nominalų Lietuvos Respublikos lito centų monetos, Tarybų Sąjungos 10 kapeikų moneta.

ŠR šlaite atlikti žvalgymai birželį įvykusios nuošliaužos ir aplink buvusio nestabilaus grunto vietoje (2 pav.). Vykdant žvalgymus nuošliaužos vietoje stebėta, ar mechanizuotai šalinant suslinkusį ir nestabilų gruntą nepažeidžiamos arche-

1 pav. Situacinis 2022 m. nuošliaužų ir jų žvalgymų planas: 1 – 2022 m. žvalgymų vietos; 2 – ankstesnių metų tyrimų vietos. D. Baltramiejūnaitės brėž.

Fig. 1. Situation plan of the 2022 landslides and field surveys: 1 – 2022 survey sites; 2 – previous investigation sites.

ologinio pobūdžio vertybės, fiksuoti pjūviai ties nuošliaužos kraštais. Nukastas gruntas žvalgytas tikrinant jį metalo detektoriais siekiant surinkti archeologijai vertingus radinius.

Šiame šlaite žvalgytas trapecijos formos 17,5–21x9–13,6 m dydžio iki 1 m gylio plotas. Bendras plotas projekcijoje – 209 m^2. Fiksuoti deliuviniai ir piltiniai smėliai, įžemis atidengtas žvalgyto ploto ŠV dalyje. Žvalgytame grunte surinkti 44 XIV–XX a. radiniai. Juos sudaro XIV ir XVIII–XX a. šaudmenys (įtveriamasis strėlės antgalis, muškietos kulkos ir galbūt jos ruošinys, tūtos, kulkos), nenustatytos paskirties dirbinių detalės, XIX–XX a. sagos, ženklelis, pavienės kitos aprangos detalės, skeveldros, monetos.

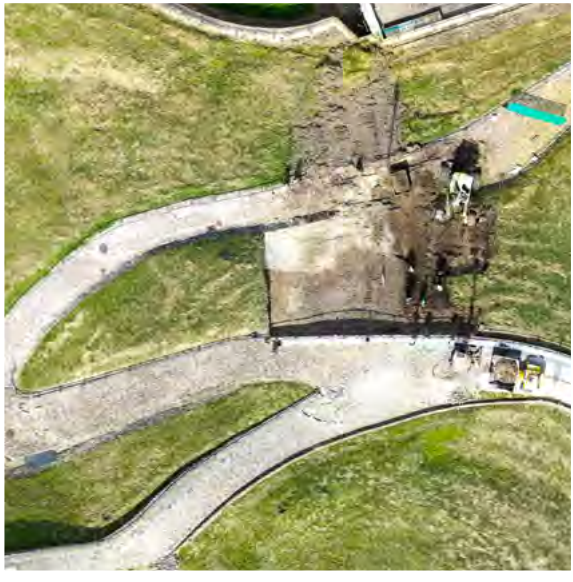

2 pav. ŠR šlaito nuošliaužos tvarkybos ir žvalgymų darbai. L. Tamulyno nuotr.

Fig. 2. The slope restoration and survey work on the NE slope.

The investigation of the slopes of the Upper Castle's hill in Vilnius

On 7 February and 21 June 2022, the SE and NE slopes of the hill of Vilnius' Upper Castle (also known as Gediminas Hill and Castle Hill) were damaged by landslides. Archaeological surveys were carried out in conjunction with the restoration work (Figs. 1, 2). The metal detectors and strong neodymium magnets, which were used on only the unstable soil removed from the SE slope yielded 42 artefacts of archaeological–historical value, the survey of the topsoil and diluvial layers at the landslide site on the NE slope, 44 artefacts of archaeological–historical value. The 86 artefacts date to various 14th–20th-century periods, the oldest being bolt and arrowheads.

Ugnius Budvydas

Trakų salos pilies tyrimai 2021–2022 m.

2021 m. lapkritį TIM atliko detaliuosius tyrimus Trakų salos piliavietės (UK 3492) centrinių rūmų (UK 29964) terasoje. Kasinėjimai vykdyti planuojamų įrengti takų ir panduso vietose. Perkasos tirtos iki projektinio gylio. 1961–1962 ir 1967 m. archeologinių kasinėjimų metu nustatyta, kad salos pilis pastatyta ant žmogaus suformuoto žemės ploto. Supylus 1,6–1,7 m storio žvyro ir griuvenų sluoksnį 3 atskiros salos buvo sujungtos į vieną. Išskiriami 4 pilies statybos etapai. Pirmojo etapo metu ji pradėta statyti didžiausioje saloje, kuri buvo iškilusi bent 4–5 m virš dabartinio Galvės ežero lygio. Pilis turėjo būti iš dviejų dalių. Ji buvusi pereinamojo tipo iš aptvarinės į konventinę. Pilį sudarė U raidės formos kunigaikščių rūmai ir priešpilis. Taip pat buvo pradėtos ir antrojo priešpilio statybos. Sprendžiant iš išlikusių sienų fragmentų pirmoji pilis galėjusi turėti romanines architektūros bruožų. Tačiau statybos nebuvo baigtos dėl kilusio gaisro, kurio pėdsakų gausu ant išlikusio mūro, plytų, akmenų. Manoma, kad pilis pradėta statyti Kęstučio XIV a. II pusėje. Galbūt statybos darbai vyko iki 1383 m. mūšių. Vėlesniais statybų etapais buvo pastatyti rezidenciniai rūmai su donžonu. Tarp salų buvusį durpyną užpylus akmenimis ir žvyru pastatytas priešpilis su gynybiniais bokštais. XV a. II pusėje–XVI a. įrengti priešpilyje esantys kazematai (Baliulis A., Mikulionis S., Miškinis A. *Trakų miestas ir pilys*. Vilnius, 1991, p. 21).

Centrinių rūmų terasoje archeologiniai tyrimai vykdyti 1953, 1954, 1956 ir 1960 m. 1953 m. R. Šalūga atkasinėjo centrinių rūmų ŠR ir ŠV išorines sienas *(LIIR*, f. 1, b. 166). Š kieme buvo ištirti 2 plotai (šalia ŠR sienos – apie 130 m^2, šalia ŠV – apie 200 m^2), juose išskirta net 15 kultūrinių sluoksnių. 1954 m. šalia Š rūmų sienos buvo pašalintas 2,8–3,8 m storio griuvenų sluoksnis, jame išskirta 14 kultūrinio sluoksnio horizontų (*LIIR*, f. 1, b. 29). Juose gausiai aptikta čerpių, sveikesnių plytų, buitinės keramikos šukių, koklių. Šalia R rūmų sienos buvo nukastas 60 cm storio griuvenų sluoksnis. Jame 40 cm gylyje išskirtas juodos žemės sluoksnelis, kuriame gausiai aptikta koklių, čerpių, puodų šukių. 1956 m. N. Kovrigina atliko tyrimus ŠV rūmų dalyje, šalia gynybinės sienos *(LIIR*, f. 1, b. 42). Ištirta 27,5 m ilgio ir 4–6,5 m pločio perkasa. Kaip nurodo tyrimų autorė, šioje vietoje jau buvo kasinėta 1940, 1951–1953 m. Vykdant tyrimus taip pat rasta gausi archeologinė medžiaga. Kasinėjimų metu atkasta ŠV gynybinė siena, pasiektas pirminis kiemo paviršius. Tyrimo metu perkasoje, po 1,6–1,8 m storio griuvenų sluoksniu, fiksuotas 4–5 cm storio juodžemio sluoksnis, kuriame